

in žrtev rablja še po smrti sramotili?
Saj niti car ni maral takega slugaštva,
zato molče sprejel je laskanje vladar.
Podrepni vi lizuni! — várujte vsekdar
še v podlosti si videz vsaj plemenitaštva.

Prevajalčeva opomba: Ko je prišla v Peterburg novica, da so v Madridu — 7. novembra 1823 — obesili upornega generala Riega y Nuñeza, je vzkliknil grof Voroncov carju: »Quelle heureuse nouvelle, Sire! — Kako vesela novica, Veličanstvo!«

(O prijatelju in pesniku Klitu) (1816)

Naš rajnki Klit ne pride v rajsko večnost,
preveč si grehov je na vest nagrabil.
Naj bog tako pozabi mu pregrešnost,
kot je njegove verze svet pozabil.

(22. I. 1822.) (1820)

Reva ona, bôgat ti, pred oltar čim prej oba. Njej bogastvo pristoji, tebi pa rožička dva.	Začni s pisanjem trapoglavim, nabij z neumnostjo peresa, in stavim: skozi tesno to cenzuro boš smuknil kot nekoč v nebesa.
--	---

(Nikolaju I.) (1826)

Komaj je car postal,
že se o njem raznaša hvala:
pri priči je sto dvajset jih v Sibirijo poslal,
a pet jih je obesil na vešala.

(1816)

»No, kaj je novega?« — Nič, nič! — »Tako?
Ne veš, kedaj in kje? Pa je resnica?«
Ah, bratec, pusti me! Jaz vem le to,
da si bedak — a to ni več novica!

(1821)

Tako bilo je in bo pač ostalo,
od nekdanj že se svet tako vrti:
učenih je na kupe, pametnih je malo,
in znancev — brez števila, a prijatelja? Ga ni!

RAZVOJNE POTI PUŠKINOVEGA GENIJA

VL. FRANCEV

Ugašajoči žarki sijajne dobe Katarine Velike so z žarkim bleskom ožarili presenetljivi razmah našega kulturnega razvoja in odkrili začudenemu zapadu davno vzraslo novo silo v evropskem ravnotežju v vsem njenem blišču. Politična moč je v doslej neznani meri utrdila pomen Rusije v evropskem sistemu in ob koncu veka dokončala delo, ki ga je bil nedavno začel genij Petra Velikega. Kulturni napredek države, ki je bila komaj vstopila v ta sistem, zlasti pa visoki

dvig njenega slovstvenega razvoja, ki je v teku XVIII. veka s čudovito hitrostjo in temeljitostjo prešel raznovrstne etape v dolgi črti razvoja zapadnoevropske misli — vse to je ustvarilo nenavadno ugodne pogoje za evropeizacijo Rusije. Stopili smo v krog omikanih evropskih držav, se trdno in uspešno zblížali z njimi po svoji zunanji obliki ter sprejeli na širokih popriščih vabljlive pridobitve Zapada, zlasti njega razvoj v slovstvu.

Treba je priznati, da je ruska družba v drugi polovici XVIII. veka dosegla ne samo prefinjeno vnanje zblížanje z zunanjeevropskimi vzorci, marveč da je tudi globoko prodrla v duhovni svet Zapada. Inozemski slovstveni okusi in smeri so se razširile v že tedaj pomembnem krogu ruskih pisateljev in sploh v omikani sredini ruskega plemstva. Francoski in nemški, v neki meri tudi angleški pisatelji, filozofi in misleci, v izvirniku in prevodu, postajajo last tega naprednega kroga. Solidno znanje tujih jezikov je bilo v tej dobi po vsej priliki zelo razširjen pojav in vse novo v slovstvih Zapada je z lahkoto pronicalo v našo sprejemljivo sredino, prinašalo vanjo nove ideje ter vzbujalo žive težnje in stremljenja. S presenetljivo lahkoto je sprejemalo rusko razumništvo ideje liberalne dobe in jih širilo v svojih slovstvenih in znanstvenih delih, postavivši si za svoj program — borbo za osvoboditeljske ideje. Mnogoštevilni predstavniki našega veka, »prosvetljenega absolutizma«, so se smelo lotevali rešitve raznih družabnih problemov — vprašanj socialne politike, državne reforme, vzgojnega sistema, odnosa vere in cerkve do države itd.

Doba, ko se je 26. maja 1799 rodil genialni pesnik ruskega naroda Puškin, je bila srečna za slovanstvo; ob istem času je ugledal svet nežni češki pesnik »Odmevov« in »Stolistne rože« Čelakovský, leto poprej poljski prerok Adam Mickiewicz in leto nato slovenski genij France Prešeren. Vsi pomenijo v zgodovini literarnega razvoja svojih narodov stopnjo dotlej neznanega procvita, nezaslišanih vsebinskih novot in novih oblik.

Puškin se je rodil v dobi, ko je še cvetela slavnostna muza »pevca Felice« Katarine II. — Deržavina; ko se je na ruskih tleh bohotno razvijala klasična pompozna tragedija francoskega stila; ko je ruska literatura nenavadno hitro ubirala dolgo pot zapadnoevropskega literarnega razvoja in jo prehodila v nekoliko presenetljivih etapah. Tako naglo se spomladi na ruskem severu razvijajo cvetlice na travnikih in brsti drevje v vrtovih. Vsi sadovi zapadnoevropske, predvsem francoske, delno angleške in nemške literature, so v teku nekaj desetletij 18. in 19. stoletja postali duševna lastnina ruskega čitatelja, in vse osnovne smeri teh literatur se odražajo v ruski slovstveni tvorbi te dobe. Psevdo klasicizem, docela tuj ruskim razmeram, s svojimi nenaravnimi zahtevami in teorijami; sentimentalizem, kakor ga je presadil v rusko zemljo Karamzin, z vso svojo »posvečeno melanholijo«, izvabljlajočo iskrene solze v očeh naših pradedov nad usodo zapuščenega dekleta »Nesrečne Lize«; pozneje takisto nam tuji zapadnoevropski romantizem, ki je zrasel in se naravno razvil v zapadnoevropskih razmerah, v pristnem življenju in ozračju svoje

dobe — vsi ti vplivi so z blagodejnim tokom namakali le še malo zrahljano ledino ruskega slovstva. Literarni okus, pesniški slog in stil ruskih pisateljev so se razvijali ob tujih vzorih; tako so nastajale nujne podlage in pogoji za nadaljnji razvoj osamosvojevanja ruske literature in njenega novega sloga v 19. stoletju.

Puškin je rasel v najtesnejši spojitvi z vsemi temi pojavi ruskega kulturnega življenja. Bil je sin zadnjega leta 18. stoletja in si je dolgo ohranil ožji odnos do bližnje dobe veličastne Katarine II. Nje dobo je poznal temeljito in je kot pesnik in zgodovinar pronical globoko vanjo ter ji posvečal v svoji tvorbi mnogo pozornosti. Ruska poezija je imela v tej dobi odličnega pesnika Deržavina. Puškin je bil v začetku njegov gojenec in ga je v nekaterih svojih mladeniških pesmih očitno posnemal. Toda Deržavin je bil že na zatonu, njegova poezija ni mogla zadovoljiti novega rodu. Še v začetku dvajsetih let je pisal eden izmed starejših Puškinovih prijateljev, knez P. A. Vjazemski, ki je videl vzhajati danico njegove slave: »Obstoji ruski jezik, nimamo pa slovstva, ki bi bilo dostojen izraz velikega in močnega naroda... Nimamo še svojega ruskega kroja, svoje fazone v literaturi, in mogoče je celo, da je niti ne bomo imeli, ker je ni.« Dvomil je torej o možnostih samostojnega razvoja ruskega slovstva. Toda Puškinov prijatelj se je motil. Nova ruska poezija se je tedaj že porodila, se oglašala za svoje mesto in zahtevala pozornosti. V jutrnjih meglicah, ki so v njih še vstajale sence klasikov in romantikov, pristašev zapada in začetnikov novega gibanja v literarni družbi — »Arzamas« in v šiškovski konservativni Besedi — se že očituje mladi Puškin, in vsi ga zvedavo ogledujejo in napeto poslušajo njegove verze. Čakali so nanj! Že trinajstletni deček nastopa kot nadarjen pesnik. Pravkar je bil dovršil licej (1817) in že se vsi tarejo okoli njegove vesele muze; njegove pesmi in eksrompti se širijo med občinstvom, še preden izidejo v tisku; marsikaj se pri tem raztroši po poti in se izgubi za vedno... Pesniku pa raste moč in kmalu lahko s polno zavestjo reče o sebi: »Odkril sem svojim pesmim nove zvoke.«

Vsi so uprli vanj poglede in priznanje občinstva je odtehtalo glasove strogih kantorskih očitkov ali surovo kritiko. V njem odkrivajo upe na nekaj novega, zaželenega, kar se šele počasi izmotava in jasni. Starejši bogatirji ruske poezije — Karamzin, Žukovski, Batjuškov pozdravljajo z občudovanjem njegovo viteško pot in mogočni glas. »Nobeden izmed ruskih pisateljev ni tako kakor ti ganil naših kamnitnih src«, mu je pisal Rilejev. »Tvoje ime je postalo narodovo imetje«, mu je priznal prijatelj knez Vjazemski. »Uvedi rusko poezijo v pesništvo vseh narodov in postavi jo na tisto stopnjo, ki je nanjo Peter Veliki postavil Rusijo med ostalimi državami. Stori sam to, kar je storil on edini!« ga je vzpodbujal Boratinski. Pozneje so se oglašala celó taka priznanja: »Puškin je čast našega narodnega življenja, naše duše, naše besede.« »Puškin je slava in ljubezen domovine, izvoljenec, ki ga je narod kronal« (1837). Puškinovo ime je kmalu zablestelo v dotlej neznanem sijaju.

Mladi pesnik, ki je bil komaj dovršil šole, si je kar s prvim

naskokom osvojil ruske čitatelje in brž nato tudi najstrožjo kritiko. Plod mladostne domišljije, delni odsev tujih vplivov (Ariosta) in ruske ljudske pravljice, poem »Ruslan in Ljudmila« (1820) je izzval kaj protislovne sodbe, vendar je objektivne in prodorne kritike presenetila nova forma, svojski ruski slog, dalje — kakor je nekdo dobro dejal — rusifikacija jezika in mladeniško izzivalen humor. Pesnik sam je nekaj let pozneje v krasnem prologu k tej pesnitvi (1828) poudaril njen pristno ruski značaj: »Zdes ruski duh, zdes Rusju pahnet.«

Svojski v o n j »cvetov z domačih trat«, ki je z njim prežeta ta pesnitev, so mogli doumeti in pravilno oceniti zgolj nekateri kritiki. Ljudske p r v i n e v »Ruslanu in Ljudmili« so bile začetek nove poti, ki jo je sedaj ubral mladi pesnik, do nedavnega še anakreontik in sploh eklektik.

Tu moramo iskati začetnih prvin njegove narodne smeri in poznejšega bleščečega razvoja te najpomembnejše strani njegove tvorbe. Puškin se je umel kmalu sprostiti vseh spon tujih vplivov, slehernega posnemanja; če potemtakem vendarle govorimo o vplivih Voltaira, Parnija, Chéniera, Chateaubrianda, George Sandove, Walterja Scotta, Byrona ali Shakespeara, moramo vsekdar imeti pred očmi, da ni bilo to suženjsko ponavljanje, posnemanje tujih oblik, snovi in sižejev, marveč samostojno ustvarjanje v novih smereh, na novih poteh. Tuji motivi so pod njegovim peresom postali ruske variacije na svetovne teme, ruska razlaga svetovnega teksta.

»Talent ni svoboden«, je izjavil pesnik in njegovo posnemanje ni sramotilna odtujitev... znak duševnega siromaštva, marveč vzneseno zaupanje v lastno moč, upanje, da odkriješ po sledovih genija nove svetove...« Zategadelj je tedaj, ko je jemal pri drugih, sprejemal samo to, kar je najbolj ustrezalo njegovemu pesniškemu bistvu, njegovi notranji potrebi: obliko, ki je vzbujala v njem njegove samorodne »nove zvoke«, tipične postave, ki jih je tudi odkrival okrog sebe; težnje, prizadevanja, ki jih je delil z najboljšimi ljudmi svoje dobe in jih strastno in viharno doživljal v sebi.

I nepodkupnyj golos moj — byl eho russkago naroda

je dejal že v pesmi iz l. 1819. In tak odmev, odziv ruskega naroda, njegovega najlepšega slovstvenega bogastva in najvišjega hrepenenja in idealov je bila Puškinova tvorba v dobi procvita njegovega genija tja do poslednjega trenutka.

Turobna in težka so bila prva leta razvoja genialnega mladeniča. Mnogo gorjupega je izkusil naš pesnik (do neke mere po svoji krivdi, po krivdi svojega temperamenta) in trnjeva mu je bila pot prav do tragične smrti.

Prišla so leta pregnanstva (maj 1820—1821); nad pesnikovo glavo se je razdivjala prva nevihta. Štiri leta je bival v južni Rusiji, zlasti v Besarabiji, deloma na Kavkazu, Krimu in v Odesi. V zgodovini Puškinovega literarnega razvoja je imela ta doba ogromen pomen. Puškin se je tu prerodil in iztreznil, denimo: postal je modrejši; vsaj delno se je iznebil svojih prejšnjih napak in grehov, svoje razposajenosti in

razuzdanosti; postal je filozof, resnoben mož, do neke mere skeptik. Bil je včasih melanholičen, otožen; v njegovi poeziji zaznavamo novo noto, kakor je dosihmal nismo opazili v literaturi: slišimo tarnanje in tožbo o življenju, oglašča se nova beseda — razočaranje. Demon dvoma, duh premišljevanja, refleksije, ki pretresa življenje in zastruplja veselje z njim, se pojavlja v tvorbi mladega, komaj 22—24 let starega pesnika. Prav zares se nanj odnašajo tile verzii:

On zval prekrasnoe mečtoju,	Na žizn' nasmešljivo gljadel,
On vdohnoven'e preziral,	I ničego vo vsej prirode
Ne veril on ljubvi svobode,	Blagoslovit' on ne hotel...

Na srečo ni to stanje trajalo dolgo časa. Toda izza dobe, ko je Puškina obvladal Byron, je ostal ta demon večni gost naše literature. In najsi je imel Byron trajen vpliv na Puškina, vendar ni segel globlje, prav do samega bistva pesnikovega genija. Od »Ciganov« in »Kavkaškega ujetnika«, v katerih se najočitneje odraža byronovski skepticizem, prehaja Puškin k ruski stvarnosti. Že na jugu začenja l. 1823. svoj »z žolčem prežeti« (kakor se je pesnik sam izrazil) »roman v verzih« »Evgenij Onjegin«. Onjegin je bil živ ruski inteligent izza začetka 19. stoletja, sicer malce byronovski navdihnjen, vendar pa neposreden potomec ruskih razmer v času preosnov Petra Velikega in vsega 18. stoletja. V njem se je dobro odražala vsa tedanja doba ruskega družabnega razvoja. Evgenij Onjegin in Tatjana sta bila realna, realistično orisana lika, izdelana s čudovitim poznanjem najfinejših pregibov ruskega kulturnega življenja. V Onjeginu in Tatjani so upravičeno spoznali po pesniku docela samostojno ustvarjeni tipični figuri svojega časa, ne pa posnetke tujih vzorov. V nadaljnjem razvoju je Onjegin v ruski literaturi prototip Pečorina, Oblomova, Lavreckega, Rudina, a Tatjana je časovno oddaljena, vendar po vsej svoji duši in bitju sorodna Lizi Kalitinovi iz »Plemiškega gnezda«. Narodni pomen tega velikega družabnega romana je v pesnikovem globokem znanju in verni upodobitvi raznih strani ruskega življenja, v umetniškem združevanju osnovnih prvin ruskega naroda z zapadnoevropskimi elementi našega kulturnega razvoja, dalje v idealnem liku ruske žene, v nacionalni tradiciji, ki je vodila pesnika k spoznavanju ruske preteklosti in v kateri je vsekdar priznaval najtrdnjšo podlago narodnega razvoja. Bil je prepričan, da samo »divjaštvo, podlost in neizobraženost« ne cenijo preteklosti in vedel je, da »les longs souvenirs font les grands peuples«, zato se je obračal do teh spominov.

Puškin je spoštoval velike tradicije ruske zgodovine, čislal očarljivo »milino preteklosti« in varoval »hvaležnost« do nje. Bil je pravi gojenec petrograjskega obdobja ruske zgodovine, vendar ni prekinil zvez s prejšnjo dobo. Tako je v svoji razvojni liniji naravno prehajal iz sedanjosti v staro dobo, zakaj v preteklosti velikega naroda ni samo odkrival pouka, ki so ga zapustili »predniki potomcem«, kakor je razlagal Karamzin, marveč je odtod tudi zajemal trdno vero v zgodovino.

¹ prekrasnoe = lepota; mečta = sen; vdohnoven'e = navdih.

vinsko poslanstvo svojega naroda, v njegovo boljšo usodo in veliko vlogo v zgodovini človeštva.

Dve leti, ki jih je po prisilnem bivanju v južni Rusiji prebil od l. 1824. do septembra l. 1826. zopet prisilno na svojem posestvu Mihajlovskem, skoraj docela odrezan od kulturnega sveta, je pesnik posvetil izključno »Borisu Godunovu« in »Evgeniju Onjeginu«. V Godunovu je obrnil svoj pesniški pogled v stare pretresljive čase. Rusko preteklost se je učil spoznavati v glavnem iz »Zgodovine ruske države«, dela svojega zaščitnika N. M. Karamzina; od njega je bil posnel poglede na dobo političnih zmed na Ruskem v začetku 17. stoletja; z njegovimi očmi je gledal na Borisa Godunova. Ob istem času se je učil ruske zgodovine pri mlajšem historiku, prijatelju Pogodinu, raziskujoč arhive, posebej še vire za zgodovino brezvladja, tako zvane »nemirne dobe« v Rusiji. Potoval je na Volgo in Ural, da bi proučil na licu mesta veliko socialno gibanje, tako zvano *p u g a č e v s k o* vstajo. Posebej je vzljubil Petra Velikega in njegove epohalne preosnove. »Bakreni jezdec« je zavzel v Puškinovi tvorbi častno in izjemno mesto. Ustanovitev Petrograda, predor »okna v Evropo«, poevropljenje Rusije, ena in dvajset let trajajoči žilavi boji s Švedi, Poltava, položaj Rusije in Baltskega morja, potreba, da se osebne koristi podrede višjim državnim interesom, blaginji splošnosti, saluti rei publicae — to so samo nekateri motivi njegovih navdušenih pesmi o Petru Velikem. Puškin se ni strinjal z nazori slovanofilov o Petru Velikem, z njihovim obsojanjem prezgodnjih reform »revolucionarja na prestolu«, narobe: priznaval je potrebo preosnov in jo odobral. Krmilar ruske države, akademik in junak, tesar in večni delavec na prestolu je bil predmet njegovega neprestanega srčnega občudovanja.

Podobe iz ruskega življenja so pri Puškinu vsekdar naslikane ne le z realističnimi barvami, marveč tudi v časovno vernem okviru; v njih zaznavamo siromašno rusko prirodo in v tem siromaštvu ljubko in lepo rusko pokrajino, posebej še človekoljubni odnos do kmečkega ljudstva in pesnikovo hrepenenje po osvoboditvi tega ljudstva iz okov suženjstva: to so pogosti Puškinovi motivi. Že kot dvajsetletni mladenič je sočutno dejal v pesmi »Derevnja«:

O esli golos moj umel serdca trevožit!²
 Počto v grudi moej gorit brezplodnyj žar,
 I ne dan mne v udel vitijstva groznyj dar?
 Uvižu-l' ja, družja, narod neugnetennyj
 I rabstvo, padšee po maniju carja,
 I nad otečestvom svobody prosveščennoj
 Vzojdet li nakonec prekrasnaja zarja?²

Ni slikal razvalin zapadnoevropskih gradov in graščin, ki jih ni poznala stara lesena Rusija. Puškin je opeval z vso ljubeznijo rusko vas ali vaško posest, gosposki dvorec, ki je bil zanj grad, pa kmečko kočjo in vse njeno skromno okolje:

² trevožit' = vznemirjati; vitijstvo = glasništvo; rabstvo = suženjstvo; po maniju = na namig.

Ljublju peščanyj kosogor,
Pered izbuškoj dve rjabiny,
Kalitku, slomannyj zabor,
Na nebe seren'kija tuči,

Pered gumnom solomy kuči,
Da prud pod senju iv gustyh,
Razdol'e utok molodyh.³

Pravilno je bilo povedano, da je »Puškin odkril ruskemu čitatelju lepoto bajte, ki v nji prebiva mlinar iz ‚Rusalke‘, pa starec s starko v pravljici o ribiču in ribi, in ki jo ogreva in ozarja svojska življenjska poezija.« Pesnik se vrača v ta svet z vztrajno ljubeznijo; tu je prednik poznejših pesnikov-realistov, kakor je bil Nekrasov pevec gorja in bridkosti ruskega mužika. Puškin pa ni samo umel z živimi, dotlej neznanimi barvami slikati podobe življenja na kmetih, ni samo uvedel v rusko poezijo resničnega, nedekorativnega deželana 18. stoletja, marveč takisto pristnega ruskega kmeta; pri tem je sprejel tudi njegovo govorico, jo poplemenitil in uvedel v lepo slovstvo, v rusko poezijo. Ljudske p r v i n e, celó provincializme nahajamo v ruskem literarnem jeziku že sredi 18. stoletja pri Lomonosovu, potem v večji meri pri Krylovu v njegovih razkošnih basnih, tudi v komediji Gribojedova, ki je prepolna ljudskih izrazov, vendar jo je v poezijo uvedel in ji tu priboril častno občanstvo šele Puškin. Kritiki so mu očitali te »proste« besede in se jim v »Ruslanu in Ljudmili« posmehovali, toda pesnik je čisto rusko govorico »prostonarodne muze«, besedo narodne pesmi in pravljice, čislal mnogo bolj kakor nenaravno tujo narejenost in napihnjenost rusko-francoskih precioz. Rad je poslušal ljudske skazke — pravljice, ki mu jih je pripovedovala starka pestunja, sam je zbiral narodne pesmi in posedal pri cerkvi z berači, da bi slišal petje duhovnih legend. Odlično je pogodil poglobitno potezo žalne, otožne ruske pesmi in odkril v ljudskih napevih posebno lepoto:

Čto-to slyšitsja rodnoe v dolgih pesnjah jamščika,
To razgul'e udaloe, to serdečnaja toska...⁴

in na drugem mestu zopet:

Ot jamščika do pervago poeta my vse poem unylo...
Grustnyj voj pesn' russkaja...⁵

Takisto je bila proza Puškinovih povesti zakonodajna za nedosežnega mojstra proze, kakor je bil Gogolj ali za klasičnega pisca »Rodbinske kronike« Serg. Tim. Aksakova.

Kult ruske narodne pesmi je vodil pesnika k slovanski narodni tvorbi. Puškin je v Besarabiji, v Kišinjovu, kjer je živel kot izgnanec, nedvomno slišal izvirno srbsko pesem iz ust srbskih pribežencev. Poznal jo je tudi iz zbirke Vuka Karadžića in nje lepota ga je tolikanj ogrela, da si je zapisal v beležnico neko pesem v izvirnem besedilu. Prevel je pesmi »Slavček«, »Sestra in bratje« (»Bog nikom dužan ne ostaje«) in »Hasanaginica«, sam pa je po pripovedovanju udeležencev

³ kosogor = pobočje; izbuška = koča; rjabina = jerebika; kalitka = vrtna vratca; zabor = plot; seren'kija tuči = sivkasti oblaki; kuča = kup; iva = vrba; razdol'e = veselje; utka = raca.

⁴ jamščik = voznik; udaloe = prešerno; toska = otožnost.

⁵ unylo = turobno; grustnyj voj = žalostno tuljenje.

osvobodilnih bojev zložil pesem o Karadjordju — Črnem Juriju in vojvodi Milošu. Pozneje (1833) se je sicer dal prekaniti z mistifikacijo Prospera Mériméja »La Guzla« (1827), vendar je njegovo prozo tako srečno izbral in jo oblekel v toli krasne verze, posnemajoč srbsko epično pesem, da je čitatelj, ki je poznal oblike in ritem srbske epike, z občudovanjem pozdravljal te prevode, presenetljivo polne slovanskega značaja, kakor ga je pogosto nedostajalo francoskim mistifikacijam. Tudi navdušenje za Mériméjeve potvorbe je poteklo iz Puškinove ljubezni do narodne poezije.

Tako zvane »Pesmi zapadnih Slovanov« so prinesle v rusko književnost docela nove slovanske sižeje. Seznanile so ruskega čitatelja vsaj do neke mere s svetom južnih Slovanov, z njih boji s Turki in z nekaterimi življenjskimi posebnostmi. Te »Pesmi« so obsegale tudi prevod domnevne češke pesmi »Janyš Korolevič«, katere snov je Puškin pozneje obdelal v dramatski obliki »Rusalke«. Naj v tej zvezi omenimo še to, da je Hanka pošiljal Puškinu l. 1836. češke knjige, predvsem svojega neuspelega Igorja; da so v Puškinovi knjižnici ohranjene mnoge druge slovanske knjige: srbske, poljske, slovenske, celo lužiški slovar; dalje, da je v tridesetih letih po vrnitvi M. P. Pogodina s prvega slovanskega popotovanja l. 1835., ko je ta Šafaříkov vdani prijatelj jel zbirati v Rusiji prispevke za uresničenje požrtvovalnega dela velikega idealista, bil med udeleženci slovanske zbirke tudi Puškin. Naposled, da je naš genialni pesnik hotel malo pred smrtjo (kakor poroča Hanka) prevesti Kraljevodvorski rokopis. Tudi Šafařík, čigar ime in znanstveno delo sta bila znana v širokih krogih znanstvenikov, je bil prišel v stik s Puškinom. Eden izmed ruskih popotnikov je v tridesetih letih obiskal češkega učenjaka v Pragi in dobil neko knjigo za Puškina. Šafařík je baje prosil Puškina, naj bi mu pošiljal svoj časopis »Sovremennik«. Škoda, da ne vemo nič več o teh Hankovih in Šafaříkovih poskusih, da bi navezala stike z ruskim pesnikom, vendar imajo tudi te podrobnosti svojo kulturnozgodovinsko vrednost: so zanimiv dokaz razvoja slovanske misli v Rusiji.

Misel vzajemnega zблиževanja in spoznavanja slovanskih narodov, hrepenenje po slovanskem miru in ureditvi medсловanskih odnosov na podlagi resnice, prava in pravičnosti, kakor so oznanjali dekabristi in pozneje slovanofili Homjakov, Tjutčev in drugi, je ogrela tudi velikega pevca in bojevnika za svobodo. Puškin se je možato in viteško odkrito izrekel za slovansko zedinjenje, za slovansko skupnost, ki si jo je vsekdar zamišljal kot idealno zvezo prostih, svobodoumnih, enakopravnih narodov, brez kakršnekoli nadvlade drugega nad drugim; samo vodilno vlogo v tej zvezi je prepustil Rusiji. V prijateljskih razgovorih s poljskim genijem Mickiewiczem v dobi njegovega prisilnega bivanja v Moskvi in Petrogradu se je pogosto dotikal tega vprašanja in po Mickiewiczovem odhodu v tujino se je prijateljsko spominjal skupnih sanjarij o srečni dobi, »ko bodo narodi pozabili stare spore in se združili v eno samo rodbino«.

Nemara je bila to utopija in blodnja najplemenitejših slovanskih duš! Nemara. Toda vznesena, idealistična, plemenita!

Sleherno praznovanje Puškinovega genija je počastitev najvišjega izraza ruske narodne zavesti, ima pa hkrati tudi širši pomen: je slovanski praznik, zakaj narodna ideja slehernega slovanskega naroda je v jedru slovanska ideja in »služba narodni reči« je vedno v najvišji meri »služba vsečloveški reči« (kakor je dejal Homjakov) in »ni je prave človečnosti brez prave narodnosti«. Te npravne vrednote povelečujemo v največjem ruskem pesniku 19. stoletja.

Prevedel B. Borko.

SMRT JURIIJA MOŽINE

IVO BRNČIČ

Zakotna kavarna, v kateri so popivali študentje, ki so se v mestu bali srečanj s profesorji, je bila že malone prazna. Le nad eno sámo mizo, na kateri je slonel z glavo v dlaneh Jurij Možina, sedmošolec, je med težkimi kolobarji dima mežikala poslednja brljava, zaprašena žarnica. Šele zdaj se je pokazala vsa zanikrnost tega prostora, kamor so ljudje noč za nočjo hodili odlagat svojo z dolgočasnost, svoje težave in skrbi. Oguljeni naslanjači z obledelo rdečo prevleko so kazali lesena rebra in žimnati drob. Kričeči ostanki neokusne pleskarije so izgubili v mlačni poltemi ves goljufivi videz prijetnosti, ki jim ga je včasih utegnila pričarati svetloba v urah pijane razposajenosti. Sive in klavrne zavese so ohlapno visele ob oknih; skozi umazane šipe je zrla v notranjost priskutna megla, da je človeka mrazilo po hrbtu. Nekje v ozadju se je skozi odprta vrata leno pretakala žolta luč. Polglasno govorjenje je v raztrganih odlomkih udarjalo v ušesa mlademu človeku, ki je negibno slonel na mokri, hladni marmornati plošči in vdihaval postani vonj cigaretnih ogorkov, ki so se raztvarjali v lužah črne kave in alkohola; v odljudni, zamenarjeni prostor, ki je bil še poln spominov na razgrajanje in pijani nemir preteklih ur, so kapali razkrojeni zlogi in so v študentu zbujali neprijetno predstavo nečesa čudaškega in sanjskega. Zdaj pa zdaj so onstran loputnili predali blagajne in slišal se je srebrni žvenket kovanege denarja. Za trenutek je dvignil svojo še skorajda otroško glavo z zmršenimi lasmi, zabuhlimi lici in trudnimi, podplutimi očmi: ondi sta se naveličano prestopala dva natakarka in besedičila z zehajočo blagajničarko, za katero je menil še pred malo urami, da je lepa in mikavna; zdaj pa je bila lisasta in otečena v obraz in v njenih očeh je zevala zgolj puščobna želja po spancu. Mlajši natakarkar ji je govoril na uho in roka mu je begajoče zdrsela čez njena nedra. Surovo ga je odpahnila in zinila suho in stvarno: »Norec!«

Študent se je znova naslonil v dlani. Dim in medlo bleščanje pozabljene žarnice sta pletla okoli njegove glave čuden, turoben sij. Prisluhnil je tovarišem, ki so še zmeraj rogovilili v stranski sobi, odkoder jim je bil pred slabo uro v navalu pijanega obupa neopažen ušel; zvoki so se mešali docela brezsmiselno in med nezadržanim krikom in vikom je razločil en sam globok, možat glas. To je bil